Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 265 (9642) | 1974 чылдың ноябрь 13, среда | 1925 чылда үлезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ШРИ ЛАНКА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРИ МОСКВАДА

Шри Ланка Республиканың Премьер-Министри, камгалал болгаш даштыкы херектер министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаикенің Совет чазактың чалаанын ёзугаар албан хуузунда аян-чорук кылып, ноябрь 11-де Москвада чедип келген.

Шри Ланка Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметтинген Внуково аэродромунга Премьер-Министрни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы И. В. Архипов, өске-даа албан кижилери уткаан.

Ужудуушкун шелүге хүндүлел таныылыы чыскаалдырган болгаш Шри Ланка биле Совет Эвилелиниң күрүне гимнерин күүсеткен.

Хүндүлүг аалчыны Москваның ажылчы чоннар төлөөлекчилери уткаан.

Шри Ланка Республиканың Премьер-Министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаике биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин хоорайже чорупкан. Мотоциклдиг хүндүлел таныылыга үдеткеш, оларның эрткени Москва кудумчулары Шри Ланканың болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктары-биле, ийи чурттуң улустарының аразында быжыгып, калбарып турар найыралды, кады ажылдажылганы өөрөөген лозуңнар-биле шиметтинген.

* * *

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Шри Ланка Республиканың Премьер-Министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаикебиле ноябрь 11-де Кремльге үжурашкан. Найыралдыг беседа болган. Аная Совет Эвилели биле Шри Ланканың аразында кады ажылдажылганы улам калбартырының айтырыгларына хамаарышкан санал-оналды ылавылап чугаалашкан. Делегей байдалы-ныың чугула чамдык айтырыгларын база чугаалашкан.

А. Н. Косыгин болгаш Сиримаво Р. Д. Бандаранаике Совет Эвилели биле Шри Ланка Республиканың аразында харылзааларның таарымчалыг калбарып турарынга сеткил ханганын илергейлээш, делегей политиказынга хамаарыштыр ийи чурттуң кады ажылдажылгазын улам идепкейжидип болур аргаларже кичээнгей угландырган.

* * *

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко олар биле Совет чазактың чалаанын ёзугаар Совет Эвилелинге албан хуузунда аян-чорук кылып келген Шри Ланка Республиканың Премьер-Министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаикенің аразынга ноябрь 11-де Кремльге чугаалажыышкынар эгелээн.

Найыралдыг болгаш билчиишкиниг эрткен чугаалажыышкынарының үезинде ийи таланың, ылаңгыя экономикага хамаарышкан харылзааларының байдалын болгаш перспективаларын чугаалашкан.

Ийи чурттуң аразында дең эргелиг болгаш бот-бодунга ажыктыг, бүгү талалыг кады ажылдажылга калбарып турар деп, талалар сеткил ханыышкынныг демдеглээн. Олар ийи таланың харылзааларын улам калбартып болур аргаларже кичээнгей угландырган.

Чугаалажыышкынарны уламчылаар.

* * *

Шри Ланка Республиканың Премьер-Министри, камгалал болгаш даштыкы херектер министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаикеге алдар кылдыр ССРЭ-ниң чазаа ноябрьның 11-де Кремльдің Улуг ордузунга дүштеки шайлалга тургускан.

Шайлалгага хүндүлүг аалчы-биле кады ону үдеп чоруур кижилер келген.

Совет таладан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко келген.

А. Н. Косыгин биле Сиримаво Р. Д. Бандаранаике Совет Эвилели биле Шри Ланка Республиканың аразында харылзааларның таарымчалыг калбарып турарынга сеткил ханганын илергейлээш, делегей политиказынга хамаарыштыр ийи чурттуң кады ажылдажылгазын улам идепкейжидип болур аргаларже кичээнгей угландырган.

Чугаалажыышкынарны уламчылаан.

ЧАРЫШТЫҢ МУРНАКЧЫЛАРЫНГА ДЕҢНЕЖИҢЕР

Чуртка мал продуктуларының элбекшилин тургузар талазыбиле партияның салган сорулгаларын боттандырар дээш республиканың малчыннары шудургу демиседи чорудуп турар. Кыштың соогун-даа, чайның изиин-даа тоовайн кызымак, шудургу ажылдан турар малчыннар — материалдыг чаагай кежиктериниң тургузукчулары ол.

Тываның малчыннары мал ажылының продуктуларын бүдүрериң база белеткээрин көвүдедир дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга киришпишаан, тоску беш чыл планының тодарадыкчы дөрткү чылында боттарынга бедиткен хүдөөлгелерин алган.

Беш чылдың тодарадыкчы чылының үш кварталы дооступ, дараазындагы шиитпирлиг дөрткү квартал эгелей берген. Республиканың малчыннары тос айларда биче эвес чедишкиннерни чедип алган. Эрткен чылдың тос айларында республикага 17.673 тонна эзти бүдүрген болза, бо чылдың ол-ла үезинде 17.881 тонна четкен, азы эрткен чылга удур 1,2 хуу өзүлеліг болган.

Сүттүң нинти саалдазы республиканың колхоз, совхозтарынга эрткен чылдың тос айларында 24.823 тонна болган, а бо чылдың тос айларында — 25.620 тонна, азы эрткен чылга удур 3,2 хуу өскен.

Октябрь 1-де медээ-биле алырга, төс айларда күрүнеге сүт садарының планы 104,8 хуу, эттин— 106,4 хуу, а дүктүң чыл планы 103,5 хуу күүсеттинген.

Республикага мал ажылын хөгжүдеринге боттарының улуг үүг-хуузун киирип турар малчыннар бисте хөй. Республиканың малчыннарының социалистиг чарыжының эрткен тос айларда түңнелдерин ноябрь 3-те үүген № 259 «Шынга» парлаан. Кызымак күш-ажылы-биле чоннуң хүндүткелин чаалап алган, бодунуң херээнинг ёзулуг мастери болуп турар малчынарының хүрээлеңи чыл санында-ла өзүп турары өөрүнүг.

Бо чылдың тос айларында торүүр 100 хойга онаштыр 100-тен өрү 151 чедир хураган камгалан алган хойжуларының саны республикада 144 четкен. Оларның көргүзүглери база бедээн. Хойжулар ортузунда чарыштың бирги черни «Алдан-Маадыр» совхозтуң сураглыг хойжузу Ооржак Аниянович Доржу эзлевишаан. Эрткен чылын ол 100 хойга онаштыр 140 хураган камгалан алган болза, бо чылын ооң көргүзүү— 151 хураган болган.

«Революцияның чалбыжы» совхозтуң хойжузу Иван Петрович Сафонов — хойжуларының чарыжынга ийиги черни эзлев, төрүүр 100 хойга онаштыр 144 хураганны камгалан ап, эрткен чылгы көргүзүүнден 7 хураганны ажырган.

Эрзиниң «Коммунизмче орук» колхозта ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Алдын-оол Сонның удуртканы № 1 хойжу бригаданың хойжузу Седип Дарбаевич Сагалчы төрүүр 100 хойга онаштыр 137 хураган камгалан ап, республика хойжуларының чарыжынга мооң мурнунда үшкү черни эзлеп турган «Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дажы-Намчал Чыртай-оолович Ооржакты эрткен. Эрзин районнуң хойжулары бо чылын республикага эң-не бедик көргүзүглерни чедип алган. Районга нинтизи-биле төрүүр 100 хойга онаштыр 94 хураганны мөнди доруктурган. Эрзинчилер күрүнеге дүк садарының чыл планын база ажыр күүсеттип, эрткен чылдаазындан 7,4 хуу хөйү саткан.

Республиканың хойжу бригадаларындан «Революцияның чалбыжы» совхозта Т. Б. Сыратка удурткан бригаданың көргүзүү эң-не бедик: 100 хойдан 112 хураган, бир хойдан-на 4 кг дүк.

Саанчылар ортузунда чарыштың бирги черинде — «Көк-Тей» совхозтуң сураглыг саанчызы В. А. Долганина. Эрткен чылын бир инектен чылда 3852 кг сүт саап алган болза, бо чылдың тос айларында ооң көргүзүү 3008 кг болган. «Кызыл тараачын» совхозтуң саанчызы Т. И. Матина тос айларда бир инектен-не 3004 килограмм сүттү саап алган. Ол-ла совхозта Д. С. Доронинге удурткан Туранның төп сүт-бараан фермазы тос айларда сүт-бараан фермаларының чарыжынга бирги черни эзлеп, бир инекке онаштыр 2228 кг сүттү саап алган. А ийги черни — «Саян» совхозтуң Могай сүт-бараан фермазының коллективи эзлээн. Ооң көргүзүү—тос айларда бир инекке онаштыр 2157 кг сүт.

Тес-Хем районнуң малчыннары тос айларда эзт садарының планын 112,3, сүттүүн—127,3, дүк садарының чыл планын 110 хууларга күүсеттип, республикада эң-не эки көргүзүгерни чедип алган, 1974 чылдың III кварталында мал ажылының продуктуларын бүдүрериң база садарын көвүдедири дээш социалистиг чарышка 1-ги черни эзлеп, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, Облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

Мал ажылының мурнакчыларының чедип алган бо чедишкиннери малдың баш саны өстүрериң, ооң продуктулуун бедидерин чедип алырының ажыглаттынмаан курлавырлары бисте ам-даа бар дээрзин бадыткап турар. Мурнакчыларның дуржулгазынга малчын бүрүзүн өөредири, чарыштың дээштинин бедидери ажыл-агыйларның удурткучуларының, мал ажылының тускай эртемниглериниң чугула сорулгазы.

Чедишкиннер-биле чергелештир, республиканың мал ажылында четпестерни эскербейн барып болбас. Бир инектен саап алган сүдүвүс эрткен чылдың деңнелинден бедивээн. Хаван оолдарын камгалаан алыры эрткен чылдыынга деңнээрге, 25,4 хуу кызырылган. Малдың өлүп-хораар чоруу ам-даа бедик болуп артпышаан. Малды харыысалга чогу-биле оорга алзыр, чидирер, самчыгдаар чоруктар республиканың колхозтарында, совхозтарында хөй болуп турар.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче кайда доктаамал кичээнгей салдынып, оларның ажылдарынга херек бүгү чүүлдерни кайда эки тургускан болдур, ында дээре түңнелдер чедип алдынып турар. Бир эвес республиканың бүгү-ле колхозтар, совхозтарының мал фермаларында, хойжу бригадаларында ажылдап турар малчыннарның амыдырал хандырылгазынче кичээнгейни чер-черлерде чаңгыс аай эки тургускан болза, мал ажылы моон-даа дүргеи хөгжөөн, төрүүр 100 хойга онаштыр 100-тен хөй хураган алган хойжуларының саны-даа, эзт, сүт, дүк бүдүрери, ону күрүнеге садары-даа улам көвүдээн турар ийик.

Малчыннарны эзлчегліг кадатче киирер, оларга чуртталга бажыңнарын тудар талазы-биле СЭКП обкомунуң IX пленуму тускай шиитпирни хүлээн аалган болгай. Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик» колхозунуң хойжуларындан эрткен кыжын үүгле чаңгыс хойжу өг-бүле бажыңга кыштаанын ол ажыл-агыйның-даа, районнуң-даа удурткучулары чүүүң-биле гайыылыырлаарыл? А бо кыжын ол колхоз үүгле 3 хойжу өг-бүлеге чурттаар бажыңны немей туткан. Малчыннарның амыдырал хандырылгазының байдалы өске-даа черлерде оон дээредевес болуп турар. Олче ажыл-агыйларның удурткучулары кичээнгей салыры эргежок чугула.

Тодарадыкчы чылдың төнчүзүнге чедир 2 ай четпес үе арткан. Чедир кылдынмаан ажылдар ам-даа бар. Ынчангаш ажыл-агыйлар планныг онаалдаларны бүрүн күүсеткен турарының боттуг хемчеглерин партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары алыр хүлээлгелиг.

РЕСПУБЛИКАДА ҮРЕЗИН БЕЛЕТКЕЛИ

(Ноябрь 1-де хуу-биле)

Районнар	Белеткеттинген үрезин	Ооң иштинде кызыл-тас	Картофель
Бай-Тайга	101,3	98,3	43,0
Мөңгүн-Тайга	—	—	—
Барыын-Хемчик	94,7	101,8	36,2
Өвүр	—	—	—
Чөөн-Хемчик	63,6	71,0	29,8
Улуг-Хем	49,8	117,6	52,3
Таңды	103,8	126,0	35,1
Бии-Хем	83,5	117,8	49,8
Тожу	—	—	66,7
Каа-Хем	102,7	118,3	56,5
Тес-Хем	23,7	176,4	—
Эрзин	22,0	126,1	—
Кызыл хоорай Совединиң ажыл-агыйлары	96,0	113,5	—
Дуржулга станциязы	96,7	100,0	162,5
Республика нинтизи-биле	82,2	115,0	41,0

Үрезин—келир чылдың бедик дүжүдүнүң алдын фондузу. Ооң белеткелинче кайы ажыл-агыйларда улуг кичээнгейни угландырган болдур, бедик дүжүттүң магадылалы ында тургустунган болур.

Эрткен чылдың бо үезинде республикага 54.336 тонна тараа культураларының үрезини, азы белеткезе чогуур бүгү үрезиниң 100,2 хуузу белеткеттинген турган. Ол-ла үеде кызыл-тас үрезин 115,4, а картофельдин —71,8 хуу.

Үстүнде саннар-биле деңнеп көөрге, үрезин белеткелиниң талазы-биле ажыл республикада бо чылын четпес болуп турар. Таңды, Каа-Хем, Бай-Тайга районнарда үрезин белеткелин организастыг чоруткан болгаш үрезинин 100—103,8 хуу чедир уруп алган. Барыын-Хемчик район, Кызыл хоорай Совединиң ажыл-агыйлары, дуржулга станциязы планын күүседир чыгадын келген.

Республиканың ажыл-агыйлары кызыл-тас үрезинин бо чылын эрткен чылдыындан эвээштп уруп алган. Тес-Хем, Эрзин, Таңды, Каа-Хем, Улуг-Хем районнар ол талазы-биле планныг онаалдаларын 117,6—176,4 хуу күүседип алган. Кызыл-тас үрезини белеткээр ажылды «Кызыл тук» совхоз 230,0 хуу, «Революцияның чалбыжы»—179,9, «Күш-ажылдың хостуу»—179,2, «Өөк», «Совет Тыва» совхозтар 166,7, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз —164,2 хуу күүсеткен. Ынчалза-даа бо чугула ажылче кичээнгей совхоз бүрүзүнде бир деский эвес. Тока аттыг, «Чыраа-Бажы», «Улуг-Хая», «Тээли», «Шамбалыг», «Саян» совхозтар ол талазы-биле планын чедир күүсетпээн. А СЭКП-нин XXII съездизи аттыг совхоз 587 тонна кызыл-тас үрезини белеткээр турган, ооң үүгле 40 тонназын, азы 6,8 хуузун белеткеп алган.

Картофель үрезинин белеткээрниде байдал кандыгыл? Эрткен чылдың ноябрь 1-де республиканың ажыл-агыйлары ол талазы-биле планын 71,8 хуу чедирип алган турган. Бо чылын бон 30,8 хуу эвээш үрезин белеткеттинген. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Таңды, Барыын-Хемчик районнарда бо ажылче кошкак кичээнгей салып, планнарын үүгле 29,8—36,2 хуу чедирип алган.

Ажыл-агыйлардан «Өөк» совхоз мурнап, планын 100 хуу күүсеткен. А «Чыраа-Бажы», «Бурунгаар», «Саян», «Хемчик», «Сүт-Хөл», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтар планнарын орту безин чедирбээннер. «Найырал» совхоз 90 тонна картофель үрезинин белеткээр турган, ооң үүгле 10 тонназын белеткеп, планын үүгле 11,1 хуу чедирип алган.

Тараа культураларының болгаш картофельдиң үрезинин келир чылга белеткээри республиканың ажыл-агыйларында четпес чоруп турарын үстүнде чижектер тодаргай көргүзүп турар-дыр.

Келир чылга үрезинин бүрүнү-биле уруп белеткеп алырының хемчеглерин амдыгаатан ап чорудары — ажыл-агыйларның удуртукчуларының, тускай эртемниглериниң хүлээлгези.

Хүлээлге күүселдезин хынап тур бис

ХОЖУДААШКЫНДАН УШТУНАР

Республиканың чаржып турар районнарының мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының чыл планын күүседип турары (бо чылдың ноябрь 1-де хуу-биле)

Чарыштыг районнар	Сүт	Эзт	Дүк
Бай-Тайга	97,3	89,8	102,0
Барыын-Хемчик	82,8	80,5	107,1
Мөңгүн-Тайга	—	99,0	85,7
Өвүр	88,8	86,6	93,2
Чөөн-Хемчик	94,3	84,6	107,0
Улуг-Хем	93,4	80,4	98,8
Таңды	91,9	82,4	108,7
Каа-Хем	97,2	80,7	110,0
Бии-Хем	96,5	83,1	104,6
Тожу	118,4	85,5	107,1
Тес-Хем	111,6	86,0	111,3
Эрзин	98,2	86,2	102,7
Кызыл хоорсовет	84,2	85,0	101,9
Республика нинтизи-биле	93,8	83,9	103,9

Чаржып турар районнарның үстүнде көргүскен сан-чурагайларын анализтеп, мал ажылының продуктуларын бүдүрериң база күрүнеге садарын көвүдериниң курлавырларын кайда четче ажыглап, а кайда оларны ажыглавайн турарын тодарадырын орландажып көрээлиңер.

Күрүнеге сүт садарын ап көөрге, республикага нинтизи-биле эрткен чылдың ол үезинден эзээн көвүдээн болуп турар. А тус-тус чаржып турар районнарны алырга, оларның чамдыктары сүт садар талазыбиле эрткен чылдың деңнелинден ыракта хожудан, бедик көргүзүглүг ажыл-агыйларның хөлегезинде ажытталып, республиканың нинти көргүзүүн ындыг янзы куду базып турар. Мындыг тодаргай чижектерни ап көрээлиңер. Бай-Тайга район биле Барыын-Хемчик район аразында чарыштыг. Бай-тайгажылар сүттү, эзтти күрүнеге садар талазы-биле чарыштыг өңүктерин ыракта мурнай берген. Бай-Тайга район эрткен чылдың бо үезинде турганындан сүттү 451 центнерни, эзтти 1615 центнер хөйү саткан. Ынчаарга Барыын-Хемчик район эрткен чылдың бо үезинде турганындан сүттү 80 центнерни, эзтти 166 центнерни эвээштп күрүнеге саткан. Чыл бүрүле бурунгаарлаар ужурлуг. А барыын-хемчиктилерде дешилге чок-тур. Моон чылдаганы чүдел? Кожа турар ийи районуң бирээзи элбек продукцияны бүдүрүп, ону күрүнеге садарын эрткен чылдаазындан дыка көвүдедирин чедип ап турар, а өскези чүге дорайтан турарыл? Бо айтырыларга харыны Барыын-Хемчик районнуң удуртукчулары агаар-бойдустуң таарымча чок болган байдалдарындан дилеп турарлар. Ол черле шын эвес. А Бай-Тайга районга каңдаашкын болбаан деп бе? Болган болбайн аан. Мында херектиң ужуру чүдел дээрге, бар болдунар аргаларны Барыын-Хемчиктиң ажыл-агыйлары дилеп тыпшайн, оларны бүрүүнүбиле ажыглавайн турарындадыр. Тодаргайлаарга, чайгы үеде малды одарладыр, семиртилгезин болгаш семирти азыралын болур-чогуурбиле ажыглавайн турар-дыр. А ол болдунар аргаларны бай-тайгажылар чөп ажыглаан, бедик көргүзүглерни чедип ап турар.

Ол ышкаш байдал чарыштыг өске-даа районнарда бар болуп турар. Чижээ, чаржып турар Бии-Хем биле Тожу районнарның сүт талазы-биле көргүзүглерни деңнеп көрээлиңер. Эң-не сүткүр уксаалыг инек Бии-Хемниң ажыл-агыйларында болгай. Ынчалзажок бо районнуң ажыл-агыйлары күрүнеге сүт садарын эрткен чылдың ол үезинден үүгле 66 центнерни ажырган. Тожунуң ажыл-ишчилери бо чылын күрүнеге сүт садарын көвүдедип, эрткен чылдың ол үезинден 309 центнерни хөйү дужаган.

Сүттү бүдүрери болгаш ону күрүнеге садары Кызыл хоорай Совединиң ажыл-агыйларында эрткен чылдың деңнелинден дыка кудулаан. Бо чылдың он айларында олар 426 центнер сүттү эрткен чылдынга чедирбээннер.

Оон ыңай чарыштыг Мөңгүн-Тайга биле Өвүр районнарның күрүнеге эзт садар талазы-биле аразында ылгалы улуг болуп турар. Мөңгүн-тайгажылар күрүнеге эзт садарын эрткен чылдың ол үезинден 1149 центнер көвүдеткен турда, олар-биле чарыштыг өвүржүлер күрүнеге эзт садарын бо чылын эрткен чылдыындан көвүдедир хамаан чок, харындаа 527 центнерге кудулаткан.

Чөөн-Хемчик район эзтти эрткен чылдың деңнелинден 1011 центнерни хөйү саткан болза, Улуг-Хем район ону 1687 центнерге эвээжеткен. Оон ыңай Таңды район эзтти эрткен чылдың ол үезинден 1516 центнерни хөйү садып турда, ооң-биле чарыштыг Каа-Хем район ол деңнелге 2010 центнерни чедирбээн. Тес-Хем район эзтти эрткен чылдың он айларындаазындан 1558 центнерни хөйү саткан турда, ооң-биле чарыштыг Эрзин эрткен чылдыындан 89 центнерни эвээштп саткан.

Чарыштыг районнарның он айларда көргүзүглерни деңнештирин көөрге ындыг-дыр. Хожудан турар районнар мурнакчыларның деңнелинге чедир кедүлүр дээш, курлавырларны дилеп тывар, ону ажыглаар ужурлуг. Черле ынчаш, эрткен чылдың деңнелинден куду көргүзүлүг болуп турар районнар моон чогуур түңнелди үндүргеш, чыл планын күүседири-биле шиитпирлиг хемчеглерни алза чогуур.

НАЙЫРАЛДЫГ АЯН-ЧОРУК

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румынияның Коммунистиг партия ТК-ының чалаанын ёзугаар СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев ноябрьның 11-де найыралдыг аян-чорук кылып, Бухарестиде чеде берген.

СЭКП-НИҢ ДЕЛЕГАЦИЯЗЫ СОФИЯДА

СОФИЯ. (СЭТА). Улустар аразының «Социалистиг демократияның амгы үеде айтырыглары болгаш ону хөгжүдүрериниң перспективалары» конференциязынга киржир дээш СЭКП ТК-ның секретары И. В. Капитоновка баштаткан СЭКП-ниң делегациязы ноябрьның 11-де Болгарияда чеде берген. Конференцияны «Тайбыңның болгаш социализмниң айтырыглары» журналдың редакциязы Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди-биле кады организастаан.

Акы-дүнма өске-даа чурттарның делегациялары базы Софийда чеде берген.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ДЕПТЕРИ

ОРЕНБУРГ ОБЛАСТЬ. Гайскиниң чер байлаа арыглаар комбинадында күш-ажылчы алдар депте рин тургускан. Тоску бёш чыл планының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседирин болгаш күш-ажылга бедик түңнелдерни чедип алыры дээш социалистиг чарыштың тинилекчилерин ол депте рге бүдүрүлге чериниң парткомунуң, дирекциязының, профкомунуң болгаш комсомол комитединиң шиитпирни ёзугаар киирер.

П. СТЕПАНЕНКОВ,
(СЭТА-ның корр.)

Бо чурукта республика типографиязының мурнакчы ажылчыны Ирина Ивановна Пономарева цехтер аразының социалистиг чарыжынга бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Парлаар цехте ооң адынын дужунда хүнде үлүүн канчаар күүседип турарын көргүскен. Ол хүнде үлүүн хүнүң-не 140—150 хуудан кудулатпас. Номнар парлаар нарын машиналарны мергежилдиг башкарбышаан, продукцияны бедик шынарлыг кылдыр бүдүрүп үндүрерин чедип ап келген. Эш Пономарева социалистиг чарыштарга каш удаа тинилекчи болуп шылгараан. Ооң төлептиг күш-ажылчы чылдары, хүннери шаңналдар, мактаалдар-биле үнелеттинген.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Мал чеминиң кадагалалы, ажыглалы, учёду

ТӨТЧЕГЛЭЭР ЧОРУКТУ БОЛДУРБАС

«Тес-Хем» совхоз бо чылын чайгаар үнген сигенни барыкла планга дүүштүр кезип белеткеп алза-даа, чаңгыс чылдыг тарымал сигеннериң, кукурузаның чөгенчиг эвээш дүжүдүп алган. Саваң база эвээш, а оске тараалаң черлерден ону белеткеп алыр ажыл чоруттунмаан.

Мынчан кээрде, чер одарын ажыглаары-биле чергелештир, бар мал чемин камнаары, ону тускай хемчээл-рацион ёзугаар малга чидиртири чүүлө. Ол ышкаш саваң тыптынары, хыыргыыш кезери дээш ышкаш хемчеглерни алыры негеттинин турар.

Сигенни камнаары дээргеле, ону бир дугаарында белеткеп, сараттаан чадагай черлерден кажаалыг кыштагларже сөөртүү болгай. Бо ажыл совхозта ам кидин түлүк чорун турар. Сиген сөөртүлгезинин дугайын зоотехник А. Сүктер-оол мынчаар чугаалады:

— Амгы үеде бистиң бүгү-ле тракторларывыс, автомашиналарывыс сиген сөөртүлгезинде. Дунге-Бажында белеткээн сигенни Сергей Бавун баштаан звено тележкалыг тракторлар-биле суур чоогунда семиртилге пунктузунче дажып турар. А Сарыг-Талда сигенни автомашиналар хойжуларкыл, инекчилериниң коданнарынче сөөртүп турар.

Чоокка чедир-ле ол черлерде сигенни мал төө базын, чип турар деп дүүренчиг медээлер кээп турган. Оон аңгыда, сөөртүп апарган сараттар орнунга хөй сиген артып каап турган. Хөй техниканы ажыгдан, улуг күштү үндүрүп турган, белеткеп алган сигенни ынчаар топ-чайын каптарга хараадаачыын кончаар! Ынчангаш бүгү күштү, техниканы мөөнүзээш, сигенни сөөртүп турары эки-дир.

— Ам кайы хире сиген кышталарда чедиртиргенил?

— Ийи-үш хүн бурунгаар 962 тонна чедип турган чүве.

— А ол сөөртүү сигеннин чеже хуузул?

— Чартык кезин арай-ла четкелек.

Моон ап көөрге, кылыр ажыл ам-даа хөй-дүр. А соок дынзып, хар улгадып орар.

Херек кырында боттуг байдалды хөөрү-биле Тес унунда инек кадарчыларынга, ховуда хойжулар хонаштарынга чордувус. Хем унун дургаар алаактарда хар чуга, чамдык черлер кара хевээр. А ошт-сиген дыка эки. Харын-даа чамдык черлерде, ылаңгыя Хүрең-Дугайның үстүнде, адаанда сиген кыыдыр кезип алыр хире черлер артын-калганынга хомудап-даа чордувус.

Инек кадарчылары чаа-ла көжүп келген болду. Сиген дүжүртүнмээн кыштаг чок. Кодан бүрүзүнде бир, ийи сараат хире сиген бар. Чагар-оол Доңнай-оол, Чооду Күнзен, Чооду Аракчаа олар боттарының күжү-биле белеткеп алганы сигенни кыштаанда чедиртип алган.

«Силерниң коданга каш тонна сиген хереглиг? Акт езугаар мал чемин хүлээдип берип турар бе? Чеже малды, кандыг рацион-биле чемгерер силер?» Мындыг айтырыларга малчыннар орта-ла харыы берип шыдавас болду. «Сигенни хөйү-ле алза эки. Мал чемин акт ёзугаар бисте кажан-даа хүлээтпейн турган чүве. Бо чылын канчаар чүве ирги? Рацион бар эвес, арай кошкак, багайларын таарыштыр чемгере бээр бис ыйнаан». Харыылар ындыг. А кыштың берге болурун, мал чемин камнаарының чугулазын кижи бүрүзү билип, чугаалап орар. Ындыг турбуже, инекке, хойга чем каап бээр савалар, херектелдер кайда-даа козулбес, ону кылыр деп орар улуспаа билдинмес. Амдыгаатанна сигенни чамдык малчыннар малга каап берип эгелээн. Ону Кара-Сугда үш кыштагга чорааш кордувус. А өдек долгандыр ошт-сиген эңдерик. Ол хиреде, белеткээн мал чемин электек-не төтчеглеп эгелээнин элдептир. Ол болза тускай эртемниглериниң, бригадирлериниң четпес ажылының херечизи-дир. Оон аңгыда, дыка хөй төрүүр коданнарының бызаазын амга чедир үспээн. Инек кадарчызы С. Седип мынча деп орду:

— Бисте көрби ажыг бизин бызаалар бар. Чылдың-на коданга пелери-биле кыштаар чүве болгай. Ындыг бызаларны кодан бүрүзүнден чыгаш, тускайлап тургускаш, эки чемгерип азыраза эки деп бодаар мен.

Малчының ол негелдези черле чоттут. Үстүнээн бызаларны ангылап үзер херек. Үзүп алырга, азырап ажаары таарымчалыг болгай.

Мал чемин апаа-ла төтчеглеп турар таварылгалар база бар. Чижээ, малчын С. Седиптиң кыштаанда сигенниг үш кажаанын бирээзиниң иштинде ат кирип каап, оозу дүштеде-даа чок сигенде аңдаашпаан, чула чиген тур. Ол ышкаш Хүрең-Дугай-Бажында кыштагда сараатты мал «мөөгүлендир» чип каан. Бо дээрге, эптежин болбас ужурлуг эз-харыысалга чок чоруктар ышкажыл.

Бистиң чораанывыс кыштаглардың хөй кезинде элээн септеп белеткээн алдын болду. Ынчалза-даа чайын, күзүн мынчаар хол дегбээн кыштаглар бар. Чылдың-на коданга пелери-биле кыштаар чүве болгай. Ындыг бызаларны кодан бүрүзүнден чыгаш, тускайлап тургускаш, эки чемгерип азыраза эки деп бодаар мен.

Малчының ол негелдези черле чоттут. Үстүнээн бызаларны ангылап үзер херек. Үзүп алырга, азырап ажаары таарымчалыг болгай.

Мал чемин апаа-ла төтчеглеп турар таварылгалар база бар. Чижээ, малчын С. Седиптиң кыштаанда сигенниг үш кажаанын бирээзиниң иштинде ат кирип каап, оозу дүштеде-даа чок сигенде аңдаашпаан, чула чиген тур. Ол ышкаш Хүрең-Дугай-Бажында кыштагда сараатты мал «мөөгүлендир» чип каан. Бо дээрге, эптежин болбас ужурлуг эз-харыысалга чок чоруктар ышкажыл.

Бистиң чораанывыс кыштаглардың хөй кезинде элээн септеп белеткээн алдын болду. Ынчалза-даа чайын, күзүн мынчаар хол дегбээн кыштаглар бар. «Көжүп келдивис. Ам кажаа-хорааны кылып аптар бис» деп, чамдык малчыннар чугаалажып турар. Дойнур Даш-оолдуң инээнинг кажаазында дыка хөй, эки шынарлыг будук-бүрү чемни дискеш азып каан. Ону совхоз төвүнге апларын, үүрмектээш, өске чемге холуп бээр ужурлуг, ону кажан кылырыл?

Чамдык кыштагларда оваа-оваа хургат өдектер бар, а өске малчыннар чаа көжүп келген черинде кускун-хаай тудуп алган, өдек касканнан: «өл, доң, кончуун аа» деп чоруп турары элдептиг.

Черле иштизи-биле совхозтуң дирекциязы, түс-түс бригадаларының удуртукчулары, тускай эртемниглер кыштаглаашкын ажылын ам-даа тодаргай болгаш хапызы-биле көөрү чугула-дыр дээрзин сагындырары артык эвес.

А. ДЕМБРЕЛЬ,
«Шынның» корр.

Найысылалдың партия организацияларында

Боттуг дузаны чедирген

Күскү хову ажылын шалыпкын доозары чүгле көдээ ишчилериң эвес, бүгү чонуң хөрээ. Бо чугула кампанияга районар аразының Кызылда «Сельхозтехника» каттыжышкынының автоажылагайы база эки киришкен. Дүжүт ажаан алышкынынга боттуг дузаны хөргүзери-биле маңаа чолаачыларның шалыпчы автобригадаларын тургускан. Оларны удуртуп-баштаарын партбюро мурнакчы чолаачыларга болгаш коммунистерге даандырган. Чүгле Тандының ажыл-агыларынга бешин беш бригада ажылдап турган.

Дүжүттү чидириг чокка ажаан алыр дээш чолаачылар, бригадалар чаруштуг ажылдаан. Ылаңгыя коммунистер: Г. Ребченских, М. Власов, И. Демин, П. Блогадатскийниң чолаачылар бригадалары күрүнеге чаңгыс-даа грамм тараны чидириг чокка сөөртүр деп хүлээлгени алгаш, ону тергин эки күүсеткеннер. Олар «Революцияның чалбыжы», ССРЭ-ниң 50-чылы аттыг совхозтарга болгаш Көдээ ажылагай дуржулга станциязының ховуларынга, шаннарынга чылган тараны бүрүү-биле төп шаннарже сөөртүннер. Ол ышкаш хой-хой тонна силосту, ногааны сөөртүкен болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа ажылдарынга киришкеннер.

Ажыл-агыйлар шефчилериң эки ажылдаарынга таарымчалыг бүгү байдалдарны тургускан. Чолаачылар бүгү хову ажылында турарлар-биле бир домей лекция, беседаларны дыңнап, кино, концерттерни көрүп, бүгү политмассалыг ажылче хаара туттунган турган.

Амгы үеде автоажыл-агыйның ажыл-ишчилери дүжүт ажаан алышкынынга турган машина-техниказын селтеп, сорук киришкиниг ажылдап турарлар. Чоокта чаа маңаа коммунистериң хуралы болуп эрткен. Аңаа күскү хову ажылынга канчаар киришкениниң түңнелин болгаш автоажылагайның кышка белеткелиниң дугайын чугаалашкан. Ам парторганизация отчет-соңгулдалыг хуралга белеткеп турар.

Хүлээлге күүсеттинген

Тыва автоорук эргелелиниң № 1 орук-тудуг участогу тодарадыкчы чылда эки ажылдан турар. Ук бүдүрүлге II—III кварталдарда бүдүрүлге онаалдазын болгаш социалистиг хүлээлгезин ажыр күүсеткеш, СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

Октябрьда коллектив Кызыл—Балгазын аразының орук тудуунуң 26 километрин асфальтылааш күрүне комиссиязынга дужааган. Бо күш-ажылчы шалыпчы участокка ажылдарже парторганизация дуржулгалыг, мурнакчы специалистерни, харысалгалыг ажылдакчыларны чоруткан. Бүгү ажылды коммунист А. Апонькин удуртуп турар. Асфальт-бетон заводуунуң үзүктел чокка ажылдаарын хандырары-биле Төп септелге мастерскаязындан дуржулгалыг механик, коммунист В. Малиновскийни чоруткан.

Асфальт салыр комплекстиг бригаданың кежигүннери: операторлар В. Дейтин, Тибин, катоктуң машиниязы Дейтина болгаш өскелер-даа асфальтыны кылып, ону чогуур өйүнде орукка салып, таптай бастырар ажылды бәза эки шынарлыг кылганнар. Чолаачылар аразында калбарган чарышка «Тоску беш чылдың шалыпчысы» деп хөрек демдектиг аныяк чолаачы, СЭКП кежигүнүниң кандидат А. Воловик мурнап турар. Ол мурнакчы ажыл-ишчи ам 1975 чылдың декабрьниң үлүүнде ажылдап турар.

Оруктуң демдектерин, тумбаларын болгаш өске-даа шеверлээр ажылды бүдүрүлге-план киллизинин начальниги коммунист Г. Огнева удуртган. Мурнакчы бүдүрүлге 25 километр асфальтылыг шывыгны салыр планныг турган, ону 26 километрге чедирип, социалистиг хүлээлгезин ажыр күүсеткеннер.

Коммунистерниң хуралындан

Бүдүрүлге коллективтериниң аразынга калбарган социалистиг чарышка Улуг-Хемняш үлетпүр ажыл-агыйы эрткен кварталда үшкү черин алган. Октябрьның эгезинде бүдүрүлгеде ажылдап турар бүгү коммунистериң хуралы болуп эрткен. Аңаа коммунистер чедишкиннерни болгаш четпестерни тодаргай сайгарып, бо чылдың сөөлгү кварталында улам бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылче бүгү ажыл-ишчилерни сорук киирип организас-масалыг ажылды күштелдирерин шинтпирлээннер.

Цехтер, бригадалар, участоктар, ажылчыннар аразында хайныккан чаруштуң түңнелин доктаамал үлдүрүп, типлекчилерге шаңнал-макталды тыпсып, көскү агитацияны эки-житкениниң түңнелинде ажылишчилер бедик күш-ажылчы көдүрлүүшкүүт ажылдап турарлар.

Чербиниң ыяш белеткээр пунктузунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары октябрьның бүдүрүлге онаалдазын ол айның 24-те-ле ажыр күүседипкен. Ол коллектив 3000 кубометр ыяшты белеткээр турган, 3038 кубометрни белеткээн. Мында партбөлүк организатору Б. Колосов ажыл-ишчилериң ортузунга политмассалыг ажылды дээштиг чорудуп, оларны мобилизастап шылаан. Коммунист И. Фролов удуртган тудуг ижы белеткээр комплекстиг бригада чаруштың мурнуку өдүрүүнде чорун турар. Олар үшкү квартада бүдүрүлге онаалдазын 137 хуу күүсеткен.

Политөредилге чоруп тур

Политиктиг өредилге партияның идеологтуг ажылының база бир кол көзээ. Республиканың парторганизацияларында политчыдыышкынны болгаш бүгү кинти экономиктиг өредилгенин кичээлдери кидин-түлүк чоруп турар.

Кызыл-садыгның партия организациязы 1974—75 өредилге чылын бедик организастыг деңнелге эгелээш, экономиктиг школалар болгаш политөредилге четкилериде хой-хой ажыл-ишчилерни хаара туткан. Бо чылын мында эге политшкола, марксизм-ленинизмниң үндезинин өөренир ийи школа турган. Олар СЭКП төөгүзүн болгаш политэкономияны өөренирлер. Ында шупту 35 дыңнакчы кичээлдеп турар.

Эрткен өредилге чылында инти садыг шугумунга коммунистиг күш-ажылдың 15 школазы турган болза, бо өредилге чылында аңаа ийи школа немешкен. Ында ам шупту 550 дыңнакчы хаара туттунган.

СЭКП-ниң Кызыл хооркомунуң чанында Марксизм-ленинизмниң кежээки университединдин эрткен чылын 2 кижи дооскан. Бо чылын бирги курста 8 кижи өөренип кирген. Ийиги курста 3 кижи, үшкү курста 2 кижи өөренип турар. Ооп ацыда садыг шугумунуң ажылдакчыларындан садыгның ортумак өредилге черлеринде 65 кижи, дээди өредилге черлеринде 11 кижи бот-өредилге-биле өөренип турар. Шупту школалар болгаш курстар бедик мергежилдиг пропагандистер-биле хандырытынган.

БҮДҮШТҮГ КИЖИ

Баазак Серенович дүштеки чапсар үезинде Улуг-Хемниң эриинге кылаштап келген. Хемниң ол-бо талакы эриктери чаакталдыр дутталып эгелээн. Орай күстүн чеңи шилиредир дурбушчуп, шилиедир шуужуп бадып турган. Ол дораанда 20 чыл мурнундагы орай күсту сактып келген. Ынчан ол Улуг-Хемниң ол чарыынга турган. Эрик кырынга туруп алгаш, Кызыл хоорайны көөрге, мыя бо, хол-биле чедир суна бээр хире көстүп турган.

— Ол чарык кежериң ол бе, оол?—дизе-ле ооң чанында чаак болгаш сегел салдары агбайтыр, түлү берген метпегер сарыг ашак бо хулумзуруп көрүп турган. Ооң чайгы дээр дег көк карактары омак-сергек болгаш чымчак көзүлүлээн.

— Мындыг чеңнигде бо хире улуг хемни кижи канчар кежер боор, акым—деп, оол диди м эвес чугаалаан.—Хеме чайлы берзе канчаарыл?

— Хей-ле коргуп тур сен, оол. Баткан чеңдайы-биле куду алзы кулбуртуп бадыптар бис. Дуу ол эриктe туртузуп каан пароп үстүнден чайлыг үне бээр бис.

Хоорай черге ажыл ыглыг, амыдыралын эгелээр дээн аныяк оолга ооң күзел-соруу чүден күштүг болган. Тудуп чораан борбак-сарбаан ашактың хемезинин иштинче кирп каапкаш, хеменин бир талакы бажынче чоокшулай олуруп алган.

Моторлуг хеме бадып турган ченнернин ара-аразы-биле дилдиндир эжиндирип чорупкан. Ооп бүдүү хөлчок-ла быжыгланыр, ийи холу-биле олурган калбак ыяжыдан так-ла туттунуп алгаш орган.

Сарыг ашак Улуг-Хемниң ёзулуг эзэн болуп төрүттүнген чүве дег, дүште-даа чок хулумзуруп каап көрүп орган. Ол харын-даа меңгиленген ак харлыг бедик даглар, тайгалар баштарынче көргүлээр болган.

Улуг-Хемни Баазак баштай ынчаар кешкен. Улуг амыдыралче оолдуң баштайгы базыны ыдыг янзылыг эгелээн. Ол хүнден эгелээш бо хүннерге чедир Баазак Сереновичиниң амыдыралынга өскерилделер эвээш эвес болгулаан. Ол хамыктың мурнунда мурнакчы ажылчын апарган.

Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агый чериниң коллективинге, бүгү ажылчыннарынга ол бедик хүндүткелдиг.

— Хирээлериивис бистери база катап шаптыланы берди...

— Ам бизеттинген хирээлер бар ирги бе?—деп, пилорамага чудуктар дилдирип турган ажылчыннар аразында чугаалажып эгелээн.

Баазак Серенович ажылчын өөрүнүң арынарынче хөглүг хулумзуруп көргүлээш:

—Хоочун коктуг, хола каактыг. Акыңар менден айтырзынарза, чүве аайлыг болгай аан, оолдар—деп, бүзүрелдиг чугаалган.

— Дем өртен чаа-ла бизеп алган хамык хирээлериңни шуптузун ап алдывыс. Ам-даа хирээлер бар ышкажыл?—деп, бир ажылчын шала кайгай аарак чугаалаан.

— Хирээлерни дем-ие бизеп каан мен. Алгаш солуй салып алынар—деп, хоочун ажылчын өөрүн сургай аарак чугаалаан. —Ажылдаарынга чиик, шуудашкынныг болур болгай.

Пилорама ажылчыннары шаптыланган хирээлерин солуп алгылаан. Ам чудуктар дилдирип турда, хаа-даа чок. Улуг чөөн дыттар дилге кестирген быштак-биле дөмей болгулаан. Хирээлериңд даажы артында хоюг, чүгле «хыг-хыг» кыныр.

Баазак Серенович хүнде он хирээни бизээр нормалыг. Ынчарга ажылынга кызымак кижи хүлээтеннин ажыр күүседип, хүнде он беш хирээни бизеп турар. Ол чамдыкта ажыл шагының соонда орай кежээ дүшкүже чедир ажылдап артып калыр. Бүдүрүлгениң хоочун ажылчынының бедик медерелдин ол хире. Ол чүгле болунуң амыр-дыжын, чамчыын болзаан, а коллективинің күш-ажылчы сорулгазын чүден бедиг-биле үнелеп турары ол.

Хоочун ажылчын хөй-нинти ажылының иденкейлиг киржикчизи. Ол ыяш дилер пехте партия болүүн удуртуп турар. Болуктүн хуралы ай санында болур. Коммунистер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн, сагылга-чурумунуң, социалистиг чаруштың дугайында доктаамал чугаалажып келген.

Партия болүүнүң сөөлгү хуралынга коммунистериң онаашкан хирээнге бедик карысалгазының дугайында чугаалашкан.

Ыяш дилер цехте ажылдап турар коммунистер Н. Лопсан, П. Ворожников, В. Юников болгаш өскелер-даа боттарының арга-дуржулгазын кады ажылдап турар өөрүнге айтып берип, күш-ажылдың мурнакчылары болуп ажылдап турар.

Ол партия бюрозунуң, цехтиң профзавилел комитединиң кежигүнү. Бо хүлээлгелерни ол база-ла ак сеткилдиг күүседип турар.

— 1960 чылда ленинчи партиямның кежигүнүнге кирген мен. Бодумнуң коммунист адымны бедиг-биле үнелеп чоруур мен—деп, ол чугаалап турар.—Коммунист кижи кажан-даа, кайа-даа чораан бодунуң үлегер-чижээн улуска көргүзер ужурлуг. Кижилериң хүндүткелин, чоргаралын эп, чурттап база ажылдап чоруур дег аас-кежин кийин турар.

Ол шынап-ла ындыг. Ажылчын кижи Баазак Серенович Маадының сөглээр сөзү чаңгыс. Ол сөстү бергеш, ону ыяап-ла эзлээр. Ынчангаш ооң кылган ажылы шынарлыг.

Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агый чериниң коллективи бүдүрүлгениң хоочун ажылчыны Баазак Сереновичге улуг чоргаралдыг.

Бо биче сеткилдиг, бөдүүн ажылчын кижи бодунуң шалыпчы күш-ажылы-биле эш-өөрүнүң бедик хүндүткелин мынчаар чедип алган.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

АВТОМОБИЛЬДЕР ДЕЛГЕЛГЕЗИ

МОСКВА. Совет автомобиль тудуунуң 50 чыл оюнга тураскаатканн автомобильдер делгелгези ССРЭ-ниң УАЧД-зинде ажыттынган. Аңаа келгеннер бистиң чуртка бүдүрүп үндүргениннен бээр чартык чүс чыл болган чүк машиналарының болгаш чиик автомашиналарның, тускай сорулгаларга ажыглаар машиналарның хевирлери-биле таныжып, оларны сонуургап турар. Делгелгеде чаа-чаа автомобильдерни база көргүскен.

ЧУРУКТА: хар-тулааларга чоруур НАМИ-0157М транспортёр. Ону орук чок харлыг, тулаалыг болгаш шыктыг черлерге чүүктер даажыглаарынга ажыглаар. Транспортёрнуң ап чоруур чүүгү —8 тонна, хөделдирикчизи дөрт тактылыг, карбюраторлуг, V-хевирлиг, сес цилиндирлиг, 175 аът күштүг. Хар-тулаалыг черлерге чоруур ол транспортёрну ССРЭ-ниң автомобиль үлетпүрүнүң министерствозунуң автомашиналар эртем-шинчилел институту төлевилеп чогааткан. Ону шенээрин Соңгу чүкке эрттирген.

Чаңгыс аай бүдүрүп үндүрерин 1976—1980 чылдарда эгелээр деп турар.

ЧУРУКТА: өңнүг телевидение станциязын көжүреринге ажыглаар тускай ЛИАЗ-5930 автомобиль. Ону шенелдеге киирер кылдыр Ликиноуң автобус заводу белеткеп бүдүрген.

А. СТУЖИННИҢ фотолары. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧЕМ БЕЛЕТКЭЭРИ ҮРГҮЛЧҮЛЕВИШААН

Кыш —малчыннарга эң харысалгалыг шылгалда. Ниитиниң малын четчир чем-биле хандырар, ону кышка чогумчалыг белеткээр дээш бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери эвээш эвес ажылды кылып чоруткан. 1540 га черниң тараан болгаш чайгаар үнген сигенин кестирип план ёзуталаар 894 тонна сиген белеткээр турган, 600 тонналы белеткеп алган. Ынчаагаш совхоз бо чылын сиген белеткээр планын 67,1 хуу күүсеткен. Бистин санап турарывыс-биле алырга совхозка ам-даа 9406 чем единицазы чедишпейн турар. А херек кырында бары —5803. Ажылагайының мурнунда тур ступуп турар юл сорулга болза, чедишпейн турар мал чемнерин ам-даа тыптырып белеткээри болур. Ынчаагаш мал чеми белеткээр 16 кижилиг тускай бригаданы «Саян» совхозтуң тараа сяванын пресс-тээри-биле чоруткан бис. Олда бригада ында ажылын доосканн. Успа-Хөл кыдыының хыргыжын кестирип киирптер. 2 муң тонна хыргыш белеткээр бригада эзлчег-биле ажылдаар ийи комбайнерлиг тараа кестирер комбайныг, 3 пресс-подборщиктиг.

Совхозка 580 тонна комбикорм негеттинин турар. Ам бары—чүгле 85 тонна, азы хереглелдиң чүгле 14,7 хуузу. Ынчаагаш малга чидиртингир кылдыр тараа саванын үүрмектеп, хөөдер талазы-биле чем белеткээр цехтиң тулуун кылып доостувус, ам ажыглаарга кирген. 2 тонна мал чеми хайындырар ишкир саваны белеткээн. Үүрмектээн тараа саванын аңаа чымчадыр амдаасүүзүн кирер болбаазырадыр апаар.

А. СИГАШЕВ.
«Кара-Хаак» совхоз.

Херээженнер чөвүлелдеринде

ЧЕДИИШКИННЕРНИ БЫЖЫГЛААР

Районуң ажыл-агыйын, культуразын хөгжүдеринге херээжен чон улуг үлүг-хуузун киирип турар. Ылаңгыя тодарадыкчы чылдың планныг онаалдалары оларның киржилгезинің ачызында чедишкиниг боттанып турар. Ооң чижээн үшкү квартада күрүнеге эзт салдарын 114 хуу, сүттүүн 100 хуу, чылда дүктүүн 114,7 хуу, тараа садарын база ажыр күүсеткининден көрүп болур.

Бай-тайгажылар ниитиниң малынга быжыг чем-суур тургузар дээш шудургу ажылдаанар. Олар сиген белеткээр планын 101,8 хуу күүсеткен болгаш ооң барык-ла дөгерезин кыштагларда чедирип алган. Район мал чеми белеткээринің талазы-биле республикага калбарган социалистиг чарышка идепкейлиг киришкен болгаш СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ Тыва обкомунуң шилчиир Кызыл тугун ийи кәтап чаалап алган.

Районуң ажыл-агыйларындан «Бай-Тал» совхоз эзлээн чедишкиниг болган. Ол үшкү квартада 570 центнер эттi, чыл планындан 35 центнер хөй дүктү ажыр саткан. Мал чеминиң белеткели 110 хуу күүсеттинген. Бай-талчылар СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүлелдиң ажылагайлар аразынга шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Ол ышкаш «Тээли» совхозтуң ишчилери база багай эвес ажылдаанар.

Бистиң малчыннарывыстың аразында мурнакчы херээженнер хөй. «Мурнакчы» колхозта С. Көк, С. Анчымаа, «Тээли» совхозта маадыр-ие, «Хүндүлелдиң демдээ» орденниң эдилекчизи С. Калдар, С. Хереллмаа, «Бай-Тал» совхозта Л. Маадыр, «Кара-Хөл» колхозта Х. Байырмаа болгаш ооң-даа өскелер төрүүр чүс хойга онааштыр чүстен эвээш эвес хураганны доруктуруп алганнар. Оларның дүк кыргыыр талазы-биле хүлээлгелери база эки күүсеттинген.

«Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак сүт-бараан фермазы чыл келген тудум-на бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Ук коллектив сүт бүдүрериниң болгаш ону күрүнеге садарының планныг онаалдаларын эрткен кварталда ажыр күүсеткен. Ында херээженнер ажыл-ишке үлегерин көргүзүп турарлар. Ол фермада бот-тывынгыр уран чүүл бөлүгүнүң, аныяктар өредилгезинің, агитквартираның ажылы элээн шапкын чоруп турар.

Бай-Тайгада күш-ажыл кылып шыдаар херээженнерниң хөй нуруузу көдээ ажыл-агыйда, өскелери—амыдырал-хандырылга, культура болгаш тудуг черлериде хаара туттунган. Улус ажыл-агыйында оларның үлүүн киирбейн турар чери чок. Ылаңгыя ниитиниң малынга быжыг чем-суур тургузарынга хей-аттыг киришкеннер.

Херээженнер хой кыргыыр, чуур болгаш тарыыр ажылдарга улуг күш болуп келген. Маңаа «Бай-Тал» совхозта Надя Хомушкуну, Донгак Күскени, Роза Чөгээни, «Тээли» совхозта Лүндүп Өшкү-Саарны, Тойбу-Хаа Серенни, «Кара-Хөл» колхозта Салчак Сержиини болгаш өске-даа он-он мурнакчыларны адап болур. Ындыг мурнакчылар көдээге культураның нептередикчилери болуп турарлар. Оларның тараан ногаазын, бажыңының арыг-силиин кижи магадаар.

Башкылар бисте хөй. Оларның 80 хуузу—херээженнер. Олар аныяк өскенни, уруг-дарыгны кижизиринден аңгыда, агитаторлар, пропагандистер база болуп турарлар. Эрткен өредилге чылында дыка хөй башкылар боттарының мергежилинге болгаш клазынга үүс хуу өредилгени чедип алганнар.

Садыг шугумунда база хөй-хөй херээженнер чонга бараан болуп турар. Садыгжы Иргит Карв-кыс, столоваяда Күжүгет Чимис, хлеб быжырар Чочак Чечек оларны чон мактап турар. Черле ынчаш, эмнелгелерде, уруглар албан черлериндe болгаш өске-даа коллективтерде мурнакчы херээженнер хөй.

Районда 15 херээженнер чөвүлелдери бар. Оларның аразында калбарган социалистиг чаруштың мурнуку одуруун Маруся Хертек даргалаан Кызыл-Дагының Найырал салбырында Бичии Араптаң даргалаан херээженнер чөвүлелдери эзлеп турар. Оларның дуржулгазын өске чөвүлелдер өөренип, боттарынга ажыглап эгелээн. Ооң түңнелинде херээженнерниң хой-ниити ажылынга, уруглар кижизидилгезинге болгаш бүдүрүлгеге киржилгези экижээн. Районнуң херээженнери тайбың камгалалының фондузунче 584 рубльди чыгаш, шилчиткен.

Бай-Тайганың херээженнери чедишкиннерни быжыглаары дээш моон соңгаар-даа эки ажылдаар.

Ш. ХЕРТЕК,
районнуң херээженнер чөвүлелиниң кежигүнү.

ТУКТУ САЛБАС ДЭЭШ

«Мурнакчы» колхозта 12 маадыр-ие бар. Оларның өг-бүлелериниң кежигүннерин кадар болза, дөгерези 150 чеде бээр. Ол дээрге, ниити ажыл-херекке улуг күш-түр.

Колхозтуң херээженнери ажыл-агыйның бүгү адырларында хаара туттунган. Тодарадыкчы чылдың эрткен айларының планныг онаалдалары херээженнериң киржилгезинбиле чедишкиниг күүсеттинген.

Мал ажылында, ылаңгыя хойжу бригадаларда хөй херээженнер бар. Олар СЭКП обкомунуң X пленумунуң шинтпирин амыдыралга боттандырар ажылга идепкейлиг киржип турарлар. Бо чылын элээн хөй херээженнернин төрүүр чүс хойга онааштыр чүстен хөй хураган доруктуруп алганы болгаш он-он херээженнериң сакманщиктеп турганы — ооң херечизи. Төрүүр чүс хойга онааштыр Хертек Семис 119 хураганны доруктуруп, хойдан-на 3 килограмм 400 грамм дүктү кыргып алган. Эрткен чылын хой ажылынче үнген ийи звено кыстарның ажылы база багай эвес.

Бо чылын агаар-бойдус берге болган. Ынчалза-даа суггатчы Хертек Долгар 33 гектар черниң бир гектарындан-на 10 центнер кызыл-тасты, Саая Хорлуу 29 гектарның бирээзинден-не 9,5 центнер арбайны өстүрүп алган. А ногаа ажаакчылары Хертек Бопаш биле Хертек Сендажы 1 гектар шөлден 100 центнер капустаны ажаап алган. Оларның-биле кады хову бригадазында ажылдап турар херээженнериң саны 70 чедип турар.

Колхозтуң тудуг ажылында хөй-хөй херээжен чон хаара туттунган. Ылаңгыя Дашка Кызыл-Ургунуң звенозу малчыннар бажыңнарын, Салчак Өпештиң звенозу уруглар албан черлери септээринге идепкейлиг киришкен. Черле ынчаш, башкы Салчак Чедер-оол, эмчи Ичин-Норбу Баара, бухгалтер Иргит Тас-Кара, агитквартира удуртукчузу Донгак Манчы ышкаш улегерлиг херээженнер бисте хөй.

Колхозтуң херээженнери боттарының мергежилин болгаш политбилиин бедидип турарлар. Чүгле суурда бизин 118 кижи өредилгениң янзыбүрү бөлүгүмнериндe хаара туттунган.

Херээженнер чөвүлели активчи болгаш мурнакчы херээженнерни шаңнап, мактап турар. Бо чылын бөлүк херээженнер Шушенское, бир каш кижи Хову-Аксы, чамдыызы Ак-Довурак четкеш келди. Бо бүгү ажылды 11 кижи составтыг херээженнер чөвүлели удуртуп турар. Ооң даргазы коммунист Дамба Булак.

«Мурнакчы» колхозтуң херээженнер чөвүлели СЭКП Бай-Тайга райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Ук чөвүлел ол тукту салбас, моон соңгаар амгызындан артык ажылдаар сорулга салган ажылдап турар.

Х. КУДУРУКПАЙ.

УЛАМ ЯНЗЫ-БҮРҮ БОЛДУРАР

Республиканың өске черлеринде ышкаш, бистин Чоон-Хемчиктин Элдиг-Хем суурда херээженнер чөвүлели чон ортузунга чамдык ажылдарны организастап турар. Агитквартиралар төптеринге политикчээлдер, дааранылганын болгаш аъш-чем кылырының бөлүгүмнери доктаамал ажылдап турар.

Суурнуң чурттакчыларының аразында уран чүүлге хандыкшылдыгларның киржилгези-биле «Сыргалар» деп, ансамбль тургустунган. Оон киржикчилери суурнуң чурттакчыларынга, чоогунда Шеми суурга болгаш өске-даа черлерже концерттиг үнүүшкүннерни кылган.

Оон ангыда херээженнер чөвүлели уран-шевер кылыгларның, аргаан база дааранын чүүлдерниң, аъш-чемниң делгелгелерин организастап эрттиргилээн. Ылаңгыя М. Бопуй биле М. Бөрзектиң кылыглары болгаш белеткээн аъш-чеми делгелгеге элээн эки болуп демдеглеттинген. Оларны өртектиг бараанар, мактал бижиктер-биле шаңнаан.

Суурнуң арыг-шеверинің байдалын агитквартималар аайы-биле сайгарып турар. Ол ышкаш эмчилер С. Бай-Кара, Л. Көк-оол олар эмнелге темаларынга янзы-бүрү лекцияларны кылганнар. Арагага сундугар ийи-чангыс кижилерни херээженнер чөвүлели хемчег ап чугаалажып, келгениниң түңнелинде ындыг таарымча чок чоруктар суурда ам көзүдбестаан.

Байырлал болгаш чамдык дыштаныр хүннерде агитквартималар аразынга хол бөмбүүнүн, шыдыраанын, шашкинин маргылдааларын база организастап эрттирип турар.

Чоокта чаа чөвүлел чоруткан ажылынын дугайында отчёлун херээженнер хуралынга кылып, ону бүгү талалыг сайгарып көргеш, чорудар ажылдың хевирлерин улам янзыбүрү болдурып, сайзырангайжыдарын, ылангыя уруглар кижизидилгезинин талазы-биле ажылды күштелдирерин дугуржуп алган.

М. ЧЕЧЕК.

«УТКА 25 чылы» совхозтуң Арыскан салбырында хойжулар Хунаш Төре биле ооң кадайы Дүкежей социалистиг чарышка бирги черни эзлээннер. Малчын өг-бүле кызымак ажылдаанының түңнелинде бо чылын 100 хойга онааштыр 95 хураганны, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүктү кыргаш, социалистиг хүлээлгезин чедишкиниг күүсеткен. Малчыннар Арыг-Үзүү салбырда чаруштыг хойжузу Сундуй-ооллан болгаш боттарының салбырында чаржып турар эжи К. Көгеден эки түңнелдерни чедип алган. Олар кыштаглаашкынны чедишкиниг эрттирерин амдыгааштан магадылап турарлар.

Малдың чаш төлүн менди камгалаарынга, кажаа-хорааны эмге-сескелиг тургузарынга бедик мергежилдиг, харысалгалыын Дүкежей Чамзыевна Төре чылдын-на көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: Д. Ч. Төре.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

ЧЫЛДЫЫН КҮҮСЕДИПКЕН

Республиканың геологиящинчилел экспедициязының лаг породазы шинчилээр цеги бо чылын чедишкиниг ажылдап турар. Бо коллектив чылда 2600 метр чер үттен шинчилээр планын бо хүннерде күүседипкен. Ынчаарга Николай Холмовка удурткан бригада чыл планын Совет Тыванын 30 чылының байырлалынга үткүштүр доозупкан турган.

Бо ажыл-ишчи коллективтиң ажылчыннары боттарының күш-ажылчы чедишкиниринге улам сорук кирген.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

ЧОН АМЫДЫРАЛЫНЫҢ ТӨӨГҮ ДЕМДЕГЛЕЛИ

ССРЭ-нин Чурулга академиязынын кежигүннериниң чогаалдарын Москваның төп делгелге залында делгээн. Ук чогаалдар тургузукчу, маадыр, чогаадыкчы — совет кижини, чуртувустун хөй талалыг амыдыралын көргүзүп турар. Ол делгелгени Бүгүросси-яның Чурулга академиязын ССРЭ-нин Чурулга академиязы кылдыр тургускаанының 25 чыл оюнга тураскаатка-ан.

Делгелгени Москвага болгаш Ленинградка көргүскен. Ону сес чүс мун ажыг кижи сонуургап көрген. Көргүскен ажылдар амыдырал талазы-биле ханы утка-шынарлыг болгаш уран чүүл талазы-биле бедик деңнелдиг, делгелге ынчангаш ындыг чедишкиннинг болган.

Юбилей делгелгези ССРЭ-нин Чурулга академиязының хөй талалыг ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар. Чуруктуларының чогаалдары Төрээн чуртувустун төөгүзүнде шылгарангай болуушкуннарны, революцияның сорук киришкинин, совет улустун дайынчы маадырлыг чоруктарын көргүскен. Оларның чогаадылгазын улустун амгы үеде амыдыралы, совет кижилерниң күш-ажылчы чаагай үүле бүдүрүп турары сорук киирип келген болгаш киирип-даа турар. Улуг чуруктар, сиилбирлелдер, скульптуралар совет кижинин мораль талазы-биле бедик мөзүлүүн, оон чаагай угаан-бодалдын, Төрээн чуртувустун чараш бойдустуун көргүзүп турар.

Делгеп көргүскен чогаалдар оларны тургусканнарның бедик мергежилдиин, чурулга, чогаадылганың хөй янзы аргалын, ленинчи партийжи болгаш улусчу принциптерге шынчы совет чурулга уран чүүлүнүң хөй национал-дыг мөзүлүүн бүдүрелдиг хереченлеп турар. Бичиг, сиилбирлел мастерлери совет уран чүүлдүн алдын фондузу болу берген, оны-а чурулга эртинелерин тургускан.

Ноябрь 11-де ук делгелгени эштер В. В. Гришин, А. И. Кириленко, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарёв, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих олар көргеп.

Партиянның болгаш чазактың удуртукчуларын делгелге-биле ССРЭ-нин Чурулга академиязының президентизи, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. В. Томский болгаш академияның оралакчы президентизи В. С. Кеменов таныштырган.

Шылгарангай бодалчы болгаш пролетар революциязының стратеги, Коммунистиг партиянын баштынчызы, Совет күрүнеиин тургузукчузу —Владимир Ильич Ленинниң нүүрүн көргүскен чогаалдарны калбаа-биле делгээн. Б. Иогансониун болгаш оон өреникчилериниң «Комсомолдун III съездизинге В. И. Ленинниң чугаазы» деп сураглыг чуруу ол чогаалдарның бирээзи болган. Ленинианага чайыннанчак чогаалдарны Е. Вучетич, М. Манизер, Б. Серов, А. Герасимов, Н. Жуков, И. Грабарь, Н. Томский, Е. Кибрик болгаш оон-даа өскелер чуруп киирген.

Совет улустун амыдырал төөгүзүнүң чурумалдары залдарда делгээн чуруктан чурукче, скульптурадан скульптураже улам делгеренгей калбарып турар. Революцияның, баштайгы беш чылдарның, Ада-чурттун Улуг дайынының маадырларының, амгы үениң ажылчын ангыының болгаш колхозчу тараачын чонунун кайгамчыктыг төлээлекчилериниң нүүрүн А. Дейнеканың, Кукрыниксыларның, А. Пластовтун, С. Герасимовтун, С. Чуйковтун, Г. Коржевтин, У. Джапаридзениң, Д. Шмариновтун, З. Окастын, Ю. Непринцевтин, М. Савинкийниң, И. Клычевтин, Т. Яблонскаяның Ю. Пименовтун, Т. Салаховтун, Б. Пленкиниин, А. болгаш С. Ткачев алышкыларының чогаалдарында көргүскен. Сураглыг скульптор В. Мухинаның, С. Лебедеваның, С. Коненковтун, А. Кибальниковтун, Л. Кербельдин, Г. Иокубонистин, Е. Белашованың, Т. Залькалнстын, В. Бородайның, М. Кабуриниин, П. Бондаренконун чогаалдарын делгеп көргүскен. П. Кончаловский, П. Корин, В. Ефанов, В. Орешников, Д. Налбандян, З. Азгур, В. Цигаль, А. Файдыш, В. Пинчук, Ф. Решетников олар хөй-ниити ажылдакчыларының, эртемденнерниң, артистерниң, чогаалчыларның хөй-хөй портреттерин чуруп тургускан.

Төрээн чуртувустун чаражын К. Юоннун, М. Сарьянының, Н. Крымовтун Н. Ромадиниин, А. Грицайның, У. Тансыкбаевтин, Э. Калныньштын, Л. Бродскаяның, И. Бокшайның, Г. Айтиевтин пейзаж-тарында йөрээп чураан.

Көрүлденин түңнелинде академияның кежигүннери —делгелгеде көргүскен чогаалдарның авторлары-биле партиянын болгаш чазактың удуртукчуларының чылыг беседазы болган.

Ук делгелге чурулганың, сиилбирлелдин, скульптураның хөй-хөй темалыын, чүүлбүрү угланыышкынның мастерлериниң чогаадылгазын, социалистиг хөй национал-дыг уран чүүлүвүстүн чангыс аай аян-шинчизин тургузуп турар хөй янзы чурулга аянарын чайыннанчак көргүзүп турардыр деп демдеглээш, СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-нын секретары эш М. А. Суслов делгелгени бедин-биле үнелээн. Академиктерниң чогаалдары кижилидикчи кайгамчык улуг күштүг, кижилерни сорук, хей-аът киирип, чараш мөзүнү үнелээр бодалды бодарадып, эстетиктиг таалалды берип турар-дыр деп, эш М. А. Суслов демдеглээн.

Социалистиг реализм уран чүүлүн үдезилежип тургусканнарның аттары шынап-ла сураглыг. Оларның чагаан чогаадыкчы чаагай принциптерин бөгүн оларның кайгамчыктыг салгакчылары делгеренгей боттандырып турар. Ол күчүлүг уран чүүл амгы үениң эзи, келир үениң эзи болгаш ол деп, эш М. А. Суслов чугаалаан.

Партиянын болгаш чазактың удуртукчулары чуруктуларның чогаадылга ажылынга чаа-чаа улуг чедишкиннерлиг болуруп күзен йөрээген.

(СЭТА).

УЛУГ ОРУК ТУДУУ

Совет Эвилелиниң чөөн талазында Байкал—Амур демир-оруун тудары шапкынчып турар. 3200 километр дурттуг ол чаа демир-орук шугуму Сибирь кежилдир эрткен демир-оруктан оранчок соңгаарлады чоруй, база-ла ол дег угландыр Чөөн Сибирь биле Ыраккы Чөөн чүктүн тайгалыг девискээрин кежилдир эртер. Ол орук дуртун чүс-чүс километр кызыралдыр дорттап эрткеш, Оожум океан девискээриниң далай өртээдеринге баар база бир демир-орук ол болур. Оруктун эртер черлериниң бойдус байлактары кончуг хөй. Аңаа улуг үлетүр комплексин тургустунар, хоорайлар биле суурлар белий бергилээр.

Ам ажыл-ишти демир-орук шугумунун бүгү дуртунда чорудун турар. Он-он шинчилел-төлевилел бөлүктери орук изеттинмээн тайга черлерде оларның байдалын өөренип көрүп, чер будужун шинчилеп, эргежок чугула тудут материалдарын дилеп тып турар.

Усть-Кут суурдан чөөн талада Нижнеангарскиже угландыр белеткел ажылдарын чорудуп турар. БАМ-Тында аразының 180 километр дурттуг участогунда демир-орук салыкчылары ажылдан турар. Бойдус талазы-биле нарын байдалдарга, сын, даг арттарын кежилдир 80 ажыг километр дурттуг орукту салып шөйген. Чоон-чодур дыттар, хадылар, пөштер аразында тудутнуң белдир объектилериниң бирээзи — Тындинский суурну тудуп турар.

Байкал—Амур демир-оруунуң чамдык участоктарын ажыгаалга 1975 чылда хүлээдип бээр, чогум БАМ-ның бүгү дуртунга аргыжылганы 1982 чылда ажыдар.

ЧУРУКТА: БАМ—Тында демир-оруунуң 83 километр дуртунда орук салып турар. Ол демир-орук адыры Сибирь кежилдир эрткен турар демир-орукту Байкал—Амур демир-оруу-биле тудуштурар.

А. МАРШАНИННИҢ фотозу. ПМА.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Конгресс соңгулдазындан чүү көзүлгенил

Каттышкан Штаттарга ноябрь 5-те конгресстиң арабезерек соңгулдазы болган. Сенаттың үштүн бир кезиин (сенаттын 100 кежигүнүнүн 34-үн) болгаш төлээлекчилер палатазының бүгү составын (435 олуттуг) катап соңгаан. Оон-биле капсырлаштыр штаттарының 50 губернаторунун 35-ин болгаш бүгү чуртта черлериниң хоойлужудулга органнарын соңгаан. Ол соңгулданы президент соңгулдаларының аразында эрттирер, ону ынчангаш оон-даа өскелер чуруп киирген. Ол соңгулданы президент соңгулдаларының аразында эрттирер, ону ынчангаш

СЦЕНАДА—БИИ-ХЕМЧИЛЕР

Совет Тываның 30 чыл оюнга тураскааткан бот-тывынгыр уран чүүлдүң республика көрүлдезиниң ийнги эвлчээ ам-даа уламчылап турар.

Ол хүн Туранның Культура бажыңы кажангызындан-даа өртык каас-шиник кылдыр дериттинген. Эртенгиниң ол шактан эгелээш, районнуң колхоз, совхозтарындан байырлыг лозун, кыйтырыг бижиктер-биле шиметтинген кызыл туктарлыг машиналар Культура бажыңының чанында кээ чыскаалдыр турулапкан. Оон үнгүлээн каас-шиник коттинген бот-тывынгыр артистериң баян-хөгжүм, каткыхөг, ыр-шоору улуг байырладыг ол хүннүң эгези болган.

Районнуң колхоз, совхозтарындан ажыл-ишчи уран талантылыгларның магаданчыг ыры-хөгжүмүн, оюн-тоглаазын көөр дээн туранчылар Культура бажыңының көрүкчүлер залының олуттарын шагда-ла эвлепкен.

Көрүлдениң көжегезин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң бот-тывынгыр уран чүүл коллективи ажыткан.

Бо көрүлдеге шупту 183 бот-тывынгыр артистерни хаара тудуп турар 5 уран чүүл коллективтери киришкен. Мында киришкен концерт бүрүзүнүң программазы хөй националдыг улуг Совет Эвилелиниң от-бүлезинге Совет Тываның каттышка-ла 30 чылдар иштинде чедип алган кайгамчык чедиишкиннери, хөре базымнарын, хөй националдыг совет чоннуң чаңгыс ненің толдери дег, тайбың күзелдиг интернационалчы найыралын көргүзүп, көрүлдениң кол негелделериниге дүгжүп турарын жюри комиссиязы демдеглээн.

Көрүлдеге киришкен бот-тывынгыр уран чүүл коллектив бүрүзүнүң программазында бир-ле онзагай чаа номерлер, чедир кылдыкмаан-даа болза бодалдар, оон ыңай сайзырадып ажылдан болур темалар барын комиссия айыткан. Чижээ, Тарлагда школа башкызы Александр Маадыр-оолдуң тыва улустуң амыдыралын көргүскен «Дүх салыр», «Тараа» деп танцылары тончүзүнге чедир бышпаан-даа болза, ооң темазы болгаш бодалдары кончуг солун.

Билелигде ветеринар-техник Зоя Маадының композитор Саая Бюрбээниң «Малчын угбамгаа», «Айлан кужум» деп ырларын күүсеткени улуг сонуургалын чаалап алган. Ол ышкаш «Саяны» совхозтуң бот-тывынгыр артизи Галина Чоманың бот-тывынгыр композитор Григорий Базырның «Бай-ла тайгам» деп ырызын күүсеткени, Ленинка көдээ клубунуң бот-тывынгыр уран чүүл киржикчизи Суратпайның ырлары, интермедиялары, гитарага күүседиглери. Тарлагдан бөлүк күүседикчилериниң далайжыларының танцызын, Турандан Борбак-оол Араптаңның удуртқан оолдар ансамблиниң малчыннар ырызын күүсеткени дээш өске-даа хөй-хөй номерлер көрүкчүлериниң адыш часкаашкыннарыбиле үдедип, жюри комиссиязының бедик үнелелин алгылаан.

Моон алгаш көөрге көрүлде үезинде илерээн четпестерни моон соңгаар чайладып, республика көрүлдезинге катаптаазы-биле жюри комиссиязы ханы анализти кылгаш, коллектив бүрүзүнүң уран чүүл удуртукчузунга чогуур сүмелерни берген.

А. САЛЧАК,
Тыва АССР-ниң Культура министерствозунуң улуг инспектору.

КӨЖЕГЕ-ДААА АЖЫТТЫНГАН

Дүүн республиканың хөгжүм-шаян театрынга найысылалдың бот-тывынгыр коллективтериниң Совет Тываның 30 чыл оюнга тураскааткан уран чүүл көрүлдези эгелээн. Көрүлдениң хөлбеңнээн көжегезин баштай-ла хоорайның харылзаа белдириниң коллективи ажыткан. Көрүкчүлер чүүдаа мурнай О. Полежаеваның күүселдези-биле Ю. Күнзегештиң «Мээң Тывам» деп шүлүү-биле танышкан. Дараазында харылзаа ажылдакчыларының хөйнүң ыры «Байлак Тывам» деп ырны аңгы-аңгы үннерге күүсеткен. Ук ырның аялгазын коллективтиң уран чүүл удуртукчузу Ю. Потапов юбилейге уткуштур бижээн.

Көрүлдениң көжегезин ажыткан бот-тывынгыр артистериң уран талантызын залдан дицциттелген адыш часкаашкыннары бадыткан турган. Эң ылаңгыя Саянай Ховалыг быжаанчыга үлээрге, Каракыс Ховалыг «Эрге чоккэ чораанымны», «Шеми хемим» деп улустуң ырларын таалаңчы-биле ырлаан. Черле мынчаш Ховалыгларның талантызын жюри улуу-биле үнелээн. Саянай быжаанчыга, а Каракыс хомуска тыва аялгаларны ойнай бээрге, сагыш-сеткил көдүрлүп кээр. Ол ышкаш харылзаа ажылдакчыларының танцы болүү «Шаажандар» болгаш оске-даа хөйнүң танцыларын чедиишкиннинг күүсеткен.

Пассажирлер АТБ-зиниң коллективиниң концерти кыска-даа болза, чамдык солун номерлер баа бар болган. Оларга Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Н. Константиновтуң «Дөрт дугуй» баа «Туттурбас өжээн негекчилери» деп кинодан ырны ырлаанын, уруглар ансамблиниң күүселделерин хамаарыштырып болур. Ыңчалзажок бо хире улуг бүдүрүлге чериндан концертте үүгле чеди урут, үш оол киржип турары идепкей чок чорукту херечилээр...

Баштайгы хүннүң ийнги чартыында сүт заводунуң, алгы заводунуң, респотребсоюзтуң, «Энергетик» Культура бажыңының бот-тывынгыр артистерин ойнаан. Оларның иштинден эң ылаңгыя «Энергетик» Культура бажыңындан келгеннер шыырак белеткелдиин көргүскен. Көрүлдө уламчылап турар.

ЧУРУКТА: харылзаа белдириндеи келген бот-тывынгыр артистер Кара-кыс болгаш Савчай Ховалыглар күүселде үезинде.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

«СПОРТЛОТО»

Бистиң чүртүвуска күш-культураны болгаш спортту сайзырадырыга база спорт объектилерин тударына, эргилерин септээринге дыка хөй акша-хөреңги херек. Бо айтырыгны чедиишкиннинг шиитпирлээринге ажылчы чоннуң массалыы-биле кириштирери эргежок чүгүла болу берген. «Спортлото» деп аттыг санныг спорт лотереязы тыптып келген. Моны ойнаарынга улустар күзелдиг киржип турар, Бистиң чүртүүн ийи муң хоорайының болгаш суурунуң чүрттакчылары «Спортлотону» ойнап турар.

«1971 чылда Москвага «Спортлотога» киржип эгеледи. Оюн менээ дыка таарышкан. Оон бээр-ле бо оюнга доктаамал киржип келдим. Тираж бүрүзүнге үргүлчү киржип келгенимден улуг түүнүг ойнаашкынга таварыштым. Бо чылдың чээрби алдыгы тиражынга ниитизи-биле 30.348 рубльди ойнап алдым»—деп, Борис Иванович Пушкарев (Красноярск) чугаалап турар.

Красноярск крайга «Спортлотонуң» тиражы он хонгашла бир удаа болур. Анаа киришкен кижилериң үжүлыаан-ла улуг түүнүг ойнаан алышкынга таваржыр турар.

Спорт лотереядан чүну ап турарыл?

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күш-культура болгаш спорт комитединиң бюджединче чылдыц-на 30 миллион рубльди шилчидип турар. «Спортлотонуң» киирген хөренгизи-биле үүс ажыг улуг спорт объектилерин тудуп турар болгаш тутканы.

Бистиң крайга «Спортлотонуң» зона эргелелин тургускандан бээр ийи чыл ажыл турар. Бо аразында крайның спорт комитединиң бюджединче бир миллион хире рубльди шилчиткен. Крайга болуп эрткен РСФСР-ниң Улустарының бешки кышкы спартакиадазын белеткээринге «Спортлото» улуг дузазын көргүскен. Ол ышкаш өске-даа белеткелди болгаш ажылдарны чорударынга дузалаан. Ылаңгыя крайның шилиндек спортчулары таарымчалыг эки дериттинген черлерге белеткелди чорутканнар. Конькиге маңнаарлар Коломнага, фигуристер Свердловскиге, Новосибирскиге, дагдан хаактаарлар Кемерово областың даглыг черлериниге белеткелди эрттиргеннер. Орта чорун турган спортчулар бүгү чарыгдалын «Спортлотодан» киргеи орулга-биле эрттирген.

Лотереяны канчаар долдурарын болгаш хынаарын кыскаы-биле таныжып көрээлинер. «Спортлото» азы «Спортлото-2»-ниң карточказын садып алган дийик силер. Биргизиниң өртээ 30 көпеек, ийигизинии — 60 көпеек. Карточка «А, Б, В» деп үш кезектен тургустунган. «Б», «В» кезектер бирээзи-ле 49 көзенек-клеткадан тургустунган. Клетка-көзенек бүрүзүнде дес-дараалай бирээдеи дөртен тоска чедир дугаарлап каан. Силериниң сорулгаңар болза ол номерлериниң иштинден тураланынар алды номерни шилип алгаш олуттур-солуттур шыйып каар. Оны карандашбиле шыйып болбас. «Б» кезектен алдыны шыйгаш, «В» кезектен база-ла ол номерлерни шыйып кааптар. Оон соонда шыйган номерлерни «А» кезекке (оны квитанция дээр, ол Силерге артып калыр) дүжүрүп алыр. «А» кезекти өскелериндеи ангылап алгаш, «Б» болгаш «В» кезектерни (бот-боттарындан ангылавайн) «Спортлотонуң» тускай хааржаанче, ында айыткан хуусаазындан орай эвесте суп каар. Ол хааржак сарыг өннүг, «Спортлотонуң» эмблемазын чуруп каан болур. Олар харылзаа салбырларында турар. Ам үүгле тираж келирин манаар. Ону телевидениеге, радиога дамчыдып, «Известия», «Труд» солуннарынга парлап турар. Оон квитанциянар өзугаар хынаар силер. Бир эвес алды номер шупту таарышкан болза улуг түнге — 5 муң рубльге таваржыр. Беш номер таарышканда база-ла шуптузундан биче эвээш-даа бол, хөй түүнүг акшаны ап болур. Бо таварылгада силер бодунар Красноярскиде «Спортлотонуң» зона эргелелинге чедип келир ийикпе азы «А» карточканы өртектиг чагаа-биле чорудар. Бистиң адресивис: 660064, Красноярск—64, о. Отдыха, Центральный стадион, зональное управление «Спортлото».

Бир эвес үш азы дөрт номер таарышканда, оларның ойнап алыышкынын чүрттан турар хоорайындарның төп ажаалга кассазындан азы бирги разрядтыг ажаалга кассаларындан ап болур.

«Спортлото—2»-ниң карточказын долдурары «Спортлото»-биле дөмей-ле. Моон ылгалыр үүлү болза, ай санында 10, 20, 30 хүннеринде болур «Спортлото» болгаш «Спортлото—2»-ниң кайызынын-даа тиражынга «Спортлото—2»-ни таварыштырып болур. Ынчангаш ол ийи тиражка киржир болганындан ойнап алыр аргазы улуг болуру чугаажок.

«Спортлотога» киржиринерни күзедивис.

А. АГАФОНОВ.
Красноярскиде «Спортлотонуң» зона эргелелиниң улуг инструктору.

МУЗЫКА ШКОЛАЗЫНДА

Эрткен ийи айда Хандагайтыда уругларның музыка школазы өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарга боттуг хемчегленни кылып чоруткан болгаш багай эвес түүнелдерни чедип алган. Бичии чаштарны музыкага өөредир, база районнуң уран чүүл көрүлдезинге дузалажыр талазы-биле чамдык башкылар улуг идепкейин көргүскеннер. Чижээлээрге башкылардан Оюн-оол Монгуш, Мария Бойду, Чечек-оол Кара-Сал, оларның класстарындан бирги удуңну чүгле 4—5-ке доосканы өөреникчилер хөй. Оларга баан клазының бирги классчылары Светлана Сарыглар, Венера Ооржак, Күүлар Марина, фортепиано клазының 6-ты классчызы Люда Мигир-оол, гитара клазының 2-ги классчылары Ира Күүлар, Тоня Донгак болгаш өске-даа хөй өөреникчилерни адап болур.

Музыка школазының башкылар коллективи районнуң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге кызымаккайы-биле киришкен болгаш черле ынчаш чон ортузунга музыканы тайылбырлаар ажылды сөөлгү үеде холга алган. Школада хөй уруглар хаара туттунган, ынчалза-даа хөгжүм херекселдериниң четпези-биле башкылар бергедээшкинге таваржып турар. Бүдүн школада чүгле чангыс гитара, үш фортепиано бар. Уруглар бажыңнарындан хөгжүм херекселдерин эккелгеш өөренип турарлар. Бо четпестерни дарый чайладыр болза, ажыл улам экижиири чугаа чок.

Б. ХОМУШКУ,
уругларның музыка школазының башкызы.
Өвүр район.

УЧИЛИЩЕВИС 60 ХАРЛААН

Эрткен айның соолгу хүннеринде Москваның Е. Вахтангов аттыг күрүенің академиктиг театрының чанында Б. В. Щукин аттыг театр училищези 60 харлаан оюн байырлап эрттирген.

Байырладың баштайгы хүнүнде училищениң студентилери башкылар-биле кады Новодевичье хөөрүнге чорудувус. Ол хөөрде бистин училищениң мөчээн башкыларын, театрның артистерин орнукшуткан. Евгений Багратионович Вахтангговтуң, Борис Васильевич Щукинниң хөөрлериниге чечектер салып мөгейген соонда митинг болган. Училищениң ректору Б. Е. Захава чугаазынга Е. Б. Вахтангов, Б. В. Щукин, Т. М. Шухмина-Щукина, Д. М. Шихматов, А. А. Орочко болгаш өске-даа башкыларның, училищениң баштайгы база дайынның аарберге чылдарында, канчаар ажылдап чоразының сактып чугаалаан. Ол коллектив Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнатканы эки ажылдың херечизи.

Коллективтиң чедиишкиннинге Полина Филипповна Черноусованың киирген үлүү эвээш эвес.

П. Черноусова ясли-садикке 10 чыл поварлап, уругларга амданныг, эки шынарлыг аш-чемни кылып берип келген. Оон ажылы харыысалгалыг, хүндүлүг, чымыштыг. Дуржулгалыг повар ажылынга эртен эрте кээп, кежээ орай чанар, бүгү-ле ажылын таарыштырып, углап-башкарын билир. Оон кылган аш-чеминиң шынарындан уругларның кадыкшылы, культурлуг өзүлдези база улуг хамаарылгалыг.

Полина Филипповна ажылдап келген үеринде аш-чем шынары багай деп чемедип черле көрбээн. Хөй удаа шаңнал-макталды ап, коллективтиң хүндүткелдиг кижилериниң биреези болуп турар.

А. МОНГУШ.

ЧАШТАР – ЧОРГААРАЛЫВЫС

«Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин салбырында уруглар ясли-зиниң ишти-дашты безин көрүштүг. Арыг-силиг, бүгүде чүве эмге-сескелиг. Мында өзулуг-ла сагыш-човангыр кызымаккай кижилер ажылдап турар дээрзин кижи дораан эскерип каар. Салбырның ажыл-ишчилериниң 6 айдан 3 хар чедир назылыг уругларыында арыг-силиг, культурлуг өзүп, доругуп турар.

Ясли эргелекчизи Дузак-Саар Ондар ажылды билдилиг башкарып, эш-өөрүнүң, төрелдериниң хүндүткелин чаалап алган. Арыг-силиг, чырык, чылыг аслини дериндаастааны эки.

Уругларны ол хире сагыш-човангыр ажаап, культурлуг ажы-чаңга кижизидип турары дээш ясли ажылдакчыларынга ада-иелер өөрүп четтиргенин илередип турарлар.

М. ОНДАР.

* * *

Кызылда № 7 ясли-садиктин коллективи Тываның 30 чылынга алдаржыткан социалистиг чарышка бирги черни гаалааш, оларның ажылын ам-даа төлептиг уламчылаарын даңгыраглаан.

Ол-ла хүн училищениң 60 харлаанынга тураскааткан байырлыг кежээ болган. Анаа училищениң Москвада болгаш өске-даа черлерде доозукчулары чыглып келген. Байырлыг кежээни ректор Б. Е. Захава ажыткаш, баштайгы сөстү Вахтангов театрынга берген. Театрның кол режиссёру Е. Р. Симонов бөйыр чедиргеи соонда, «капустник» (каттырынчыг номерлер) эгелээн. Вахтангов театрының соонда, Щукин училищеи, «Сатира», миниатюра, ойнаарактар театрлары, МХАТ, Малая Бронная театры болгаш Молдавияның «Лугаферул» театрының төлээлери байыр чедиргеш, боттарының каттырынчыг көргүзүглерни ойнааннар.

В. АРАПТАН,
училищениң студентизи.

Олимпиада—80

ИЗМАЙЛОВОДА ОЛИМПИЙ СУУРУ

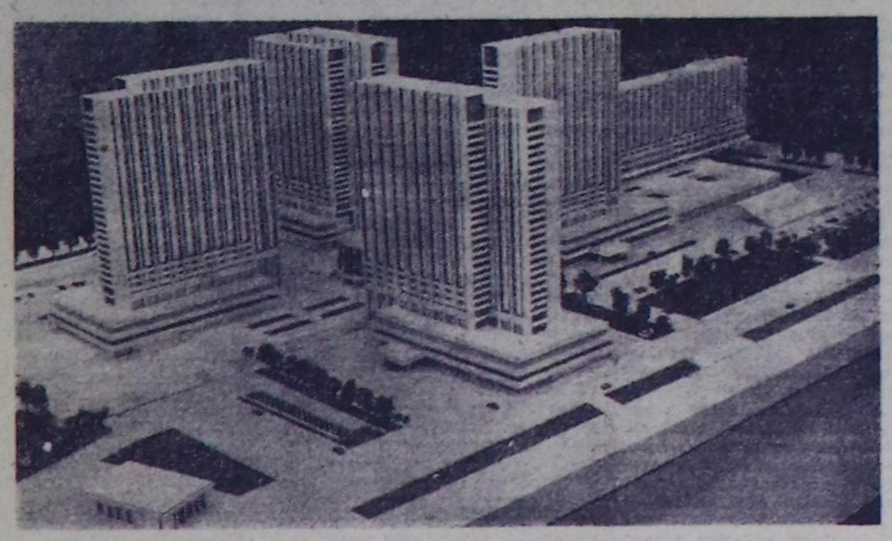

Москвага, метронуң «Измайлово парыгы» станциязының чоогунга 1980 чылдың оюннарынга уткуштур Олимпий суурун тудуп тургузар деп турар. Ол суур он муң спортчуну хүлээп ап турар апаар. Он беш гектар шөлге 28 каът 4 бажыңны болгаш 16 каът бир корпусту тудар. Хөй каът бажыңнарның бирээзинге-ле ийи муң, 16 каът бажыңга — дөрт муң кижи турар. Бажын бүгүдезиниң ийиги болгаш үшкү каъдынга ресторанар турар. Олар бажыңда чүрттап турарларның шуптузун хары угда хүлээп алыр. Суурнуң төвүнге 1500 олуттуг хуралдаар зал турар. Эргежок чугула апарганда ол залды кино көөр ийикпе дыштанылга кежээлери, концерттер эрттирер зал кылдыр эде дерий тыртып ап болур.

Бажыңнарның бирги каттарынга хандырылга, үүл-бүрү садыг черлери турар. Он муң телефонныг телефон станциязын, автобустар, автомобильдер турар оран-саваларны тудуп тургузар. Белеткел эрттиринге чоокку стадионну болгаш Сирень бульварында Төп күш-культура институдунуң бажың-балгадын ажыглаар.

ЧУРУКТА: Олимпий суурунуң үзегермайы.

А. СТУЖИННИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЕМИСЕЛ ЧИДИГЛЕНГЕН

Делегей чемпиону-биле ойнаар эрте дээш Анатолий Карпов биле Виктор Корчной-нуң аразында болуп турар түүнел маргылдааның ээлчеглиг чээрби бирги салыы болган. Он госку копте Корчной ийиги тиилелгени чедип алган.

Маргылдаада байдал чидиглелгеи. Сан 3:2 болуп, Анатолий Карпов мурнал турар. Маргылдааның тончүзүнге чедир үш салыг арткан.

Чээрби ийиги салыг бөгүн Чайковский аттыг концерт залында болур.

(СЭТА).

ЧАШТАР ЧОРГААРАЛЫВЫС

Кызылда № 7 ясли-садиктин коллективи Тываның 30 чылынга алдаржыткан социалистиг чарышка бирги черни

Аныяк кижи бүрүзүнге—ортумак эртем

Хөй-ниитиниң кичээнгейин улгаттырар

1974—1975 өөредилге чылы бүгү-ниити ортумак өөредилгеже шилчилгени боттандырарынга шиитпирлиг ужур-дузалыг чыл болур. Бо чугула сорулганы күүседиринге ажылдап турар аныяк-өскениң боттөөредилгелиг кежээки школазы бодунуң талазындан биче эвес үлүг-хуузун киирер апаар.

Улуг-Хем районнуң бот-өөредилгелиг ортумак школазының удуртулгазы, сес чыл болган ортумак школаларның чанында тургускулаан өөредилге-консультация пунктуларының эргелекчилери, ында партия, совет болган комсомол база профэвилел органнары, ажылдап турар башкылар коллективи янзы-бүрү албан организация черлериниде аныяктар ортузунга ортумак эртемниң ужур-дузазының дугайында таныдылгалыг хуралдарны, беседаларны болгаш таймылбыр ажылдарын доктаамал чорудуп келген. Оон түүнелиниде эрткен 1973—1974 өөредилге чылында районнуң 17 суурларының өөредилге-консультация пунктуларынга 778 ажылчын аныяктар зачеттарын чедиишкиниг дужаан, дараазының класстарынче шилчээн. Оон иштинден 138 өөреникчи сес чыл школазын доосканының херечилеллерин, 154 өөреникчи 11-ги классты доозуп, ортумак билигниң аттестаттарын алганнар.

Бо чугула айтырыгны шиитпирлээринге идепкейлиг киржип, боттуг ажылдарны, дузаны чорудуп, чедирип келгеи «Ак-Туруг» совхозтуң партком секретары эш Г. Шойдакты, ында көдээ Советтер күүскомнарының даргалары эштер В. Чоржей-оол, Т. Мокгушту, өөредилге-консультация пунктуларының эргелекчилери эштер К. Шиидекти, Т. Дары-Сүрүнү, Ийи-Талда В. Бавуу-Сүрүнү, Хаыраканда К. Кыргысты дээш өскелерин-даа чоргаарал-биле мактап болур. Ажылчын аныяктарга быжыг билиглерин бээринге башкылар А. Кошкарова, Ш. Намажыган, П. Ондар, К. Кызыл-оол, Н. Осумба олар кызымаккай ажылдап, кичээлдерни теоретиктиг болгаш методиктиг бедик деңгелге эрттирип турганын мактаар ужурлут.

Чаа өөредилге чылында ажылчын аныяктарны бүгүнүнүн ортумак өөредилгеже хаара тудар талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарының Улуг-Хем район Советиниң күүсекчи комитединиң бо чылдың май 22-деги шиитпирин-биле сес чыл болгаш ортумак школаларның чанында 830 өөреникчилиг 16 өөредилге-консультация пунктуларын ажыдары кордүүген.

Үстүнде чугула айтырыгны шиитпирлээринге районнуң партия, совет, комсомол болгаш профэвилел органнары баа сес чыл болгаш ортумак школаларның башкылар коллективтери багай эвес киришкеннер. Оон түүнелиниде районда ажыл-агыйларның байдалдарын өөренип көрүп турган, өөредилгени Иштии-Хемге, Булун-Терекке, Хайыраканга болгаш Шагаан-Арыг хоорайга сентябрьниң эгезинде, өске артканнарынга октябрьниң 1-деи организастыг эгелеп, ниитизи-биле 16 өөредилге-консультация пунктуларынга 958 кижини кежээки школаже бүрүп хаара туткан. Ынчангаш улус ажыл-агый планын ажыр күүсеттивис.

Өөредилгени бүдүрүлге-биле холбаштырары ыдыг-ла белен эвес, анаа чамдык бергелер болганчок-ла таваржы бергилээр. Чижээлээрге, узун хуусаалыг албан чоруктары, дүнеки ээлчегниң ажылдары, суурлардан ыракта чүрттап турар малчыннар, саанчылар—бо таварылгаларда башкылар өөреникчилерге баш бурунгаар онаалдаларны берип, чамдыкта коданнарга, фермаларга барып, бөлүктеп өөредириниң кичээлдерин чорудуп турар.

Колхоз, совхозтарның удуртукчулары, партком болгаш комсомол организацияларының секретарылары, ажылчын комитеттериниң даргалары тускай доктаал шиитпирлерни хажык чокка күүседир дээш болдунар-ла хемчегларни ап чорудуп турзажок, аныяктар кежээки школада канчаар өөрүнүп турарыл, кичээлдериге үзүктел чокка кээп турарын сонуургап, үе-үелерде хынап көрүп, дузалаар ажыл бисте кошкак. Өөредилге-консультация пунктуларының ажыл-чорудулгазын парткомнарга, комсомол хуралдарынга, көдээ Советтер күүскомнарынга барыкла дыцнавайн турары четпес.

Кандыг-бир чылдагаан-биле ортумак билигни чедип ап шыдаваан аныяктар районда ам-даа хөй. Оларны кежээки школаже бүрүп хаара тудуп, аныяк кижи бүрүзүнге ортумак школаны ыяап-ла доостурары бистиң хүлээлгевис. Ынчангаш колхоз, совхозтарда ажылдап турар аныяктар ортумак эртемни чедип алзын дээш, ажыл-агыйның, албан организацияларының удуртукчулары, хөй-ниити органнары хүн бүрүзүн доктаамал кичээнгейин күштелдиреги чугула.

М. ПАПИЙ-ООЛ,
районнуң бот-өөредилгелиг школазының директору.
Улуг-Хем район.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

НОЯБРЬ 13-ТЕ
КЫЗЫЛДАН
17.00—«Композитор Родион Щедрин». Хроника-документалдыг фильм.
17.30—Уругларга. Мультфильм.
17.40—Телемедээлер.
17.55—Чарлалдар, реклама.
МОСКВАДАН
18.00—«Ye». Информастыг программа.
18.30—Өөрүг телекөргүзүг. «Известия» солунунуң шаңналы дээш хоккейге делегей маргылдаазы. ЧССР биле Швециянның шилиндек командаларының оюну. 2-ги, 3-хү кезээ. Чехословакиядан дамчыдылга.
КЫЗЫЛДАН
19.50—Телемедээлер.
МОСКВАДАН
20.00—Өөрүг телекөргүзүг. Совет милициянның хүнүне тураскааткан концерт.
23.00—23.30—«Ye». Информастыг программа.

КИНО

НОЯБРЬ 13-ТЕ

«НАНЫРАЛ»: «Дмитрий Кантемир» 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Колумб» хемеден келген бичии далайжы» 9.50, 11.30, «Булуттар» 15.00, «Тоннель ужунда чырык» 13.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Үну чок кижи болгаш ынакшыл» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ногаан илчирбелер» 15.00, «Дээргі прокурорга роза чечектер» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«Шын» солун редакциязынга одакчы негеттинип турарын чарлап дыннатты.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24—63, редакторнуң орулакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийн амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, көдээ ажылчылар киллизиниң 21-47, үлетнүр киллизиниң 22-64, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузут киллизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн баргада 32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1).

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тиражы 16056. ЧАГЫГ № 262.

ТС—00787.